زمینەی سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی شۆڕشی ئێستا.. وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

دیمانەی خەلیل کەیوان لەگەڵ بەرنامەی پرسیار لەگەڵ حەمید تەقوایی

بۆ پشتبەستن بە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵ جدید کەکراوەتەوە خەلیل کەیوان: با لەم پرسیارەوە دەست پێ بکەین، بۆچی شۆڕش ووددات؟ شۆڕشکان چۆن دروست دەبن؟ بۆچی لە ئێراندا چارەسەری وەک گۆڕینی ژەم، شا، کودەتا، ڕیفراندەم، گۆڕانکاری و چاکسازی و هتد هەنگیان لە عەقڵیەتی کۆمەڵگادا نەماوە و شۆڕش فەرمانی پێکراوە؟ وە بۆچی وشەی شۆڕش کە دوای شکستی شۆڕش ٥٧ واتای نەرێنی لە نێو بزۆکی کۆمەڵگادا هەبووە، ئێستا ئاوەندە پیرۆز دەبێت؟
حەمید تەقوایی: بنەمای هەر شۆڕشێک، بەو شۆڕشیشەوە ئەمە دەیبین، بابەتی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری و دژایەتییەکە کە حکومەت توانای چارەسەرکردنی نییە. چین و تۆژە جیاجیاکانی کۆمەڵگە بە تایبەتی کرێکارانی زەحمەتکێشان و چین و تۆژە هەژارەکان، لە ژێر گوشاری ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتیدان و چیتر بە ڕگەی ئەم دۆخە ناگرن و تەشە نەدەسێنێت.
لە هەلومەرجی ئەمڕەی ئێراندا، زەرینەی هێزەهای خۆک دواجار ناچارین لە هەلومەرجی هەنووکە و هیچ ئومێدێک بە گۆڕانکاری لە بەرژەوەندی خۆیان نابینن. ئەم هەلومەرجە، ژیان کردن لە ژێرهێڵی هەژاریدایە، گرانیە، بێ مافیە، ستەم و نەبوونی ئازادیەی سیاسی و مەدەنی و کۆمەڵایەتییەکانە. هەموو ئەو بابەتانە گوشاری خستووەتە سەر چین و تۆژە جیاجیاکانی کۆمەڵگا، ئیتر بەرگەی ناگرن و دژی هاتوونەتەوە. بەم مانایە شۆڕشێکی بابەتییە و لە هەلومەرجی ئاستەقینەی ژیانەوە سەرچاوە دەگرێت.
کاریگەری گوتار و چارەسەرکانی پشوو لەسەر هەلومەرجی شۆڕشگێڕانە دەکرێ لەسەر بنەمای ئەم تایبەتمەندییە بابەتییانەی شۆڕشیش بکەینەوە. وەک ئاماژەم پێدا شۆڕش کاتێک ووددات کە کۆمەڵگا گەیشتبێتە ئەو بڕوایەی کە ئیترهیچ گۆڕانکارییەک و چاکسازیێک لە هبارودۆخەکەدا مومکین نییە. لە ئێران ئەم گۆڕانکارییە لایەن چاکسازیخوازانی حکومەتەوە پشنیار کرا و بۆشک لە ئەپزسیۆن

پەیوەندییان پەیوە کرد. ئەو هەزانەی کە جارێک لە پرسەی گەلانکاری وردە وردەیان لەکخستبوو کە پێی دەوترێت گەلانکاری. یان هەزە لەستەوەکانی ئەپەزسیۆن، کە ئومێدێکی زۆریان هەبوو و بانگەشەی ئەوەیان دەکرد کە کەشکە بە گەلانکاری لە سەرەوە چارەسەر دەبێت، بە گەینی ژەم و ێیفراندەم و هتد. ئەم جارە گوتارانە هاتن و لەیشتن و دواجار کەمەگا لە ئەزموونی خۆیدا بینی کە ئەمانە چارەسەر نین، بە هیچ شوێنێک ناگەن و پەویستە بنێ مەیدان و قسەی لەهەبکەن و دەست بە کار بکەن.

پایەیەکی تری شکستەکەش ئەوەیە کە خەڵک پشت بە دەسەڵاتی خۆی دەبەستێت و دەرک بەوە دەکات کە هیچ هەزێک چ لە ناو حکومەتەوە یان لە دەرەوەی حکومەتەوە، هەزێک کە خوازیاری گەلانکاریە لە سەرەوە و بە گەلانکاری لە سەرووی خەڵکەوە، ناتوانێت دەخڵکە بگەێت .ناتوانێت چاکسازیەک لە بەرژەوەندی ئەوان ئەنجام بدات. ئەوان درک بەوە دەکەن کە شتێکی لەو شێوەیە مومکین نییە. کاتێک کەمەگا دەگاتە ئەم ئەنجامە، پشت بەستن بە هەزی خۆی و هاتنە سەر شەقام و دەرککردن بە خواستەکان بە دەستی خۆی، دەبێتە باوەڕێکی گشتی و گوتارێکی گشتی. هەر بۆیەش وەک خۆت وتت، وشەی شکەش، کە تا دوو ساڵ لەمەوبەر زۆنگە هەندێک کەس پێی دەخۆش نەبووبن، یان بە ئاژاوەگەیان زانیبێت، یان پێیانوابوو ساڵی ١٣٥٧ خۆتای شکەشی بووکە کەماری ئیسلامی هات و لەبەر ئەوە هووی خۆش بە شکەش نیشان نادەن، ئەمەش هوودەدات و شکەش دەبێتە بەها و گوتارێکی گشتی و ئەمەش شاهیدی ئەم پەرسەندنەین.

خەلیل کەیوان: لە هوانگەی مەژووییەوە، پەشهاتەکانی هابردووی وەک شکەشی دەستووری، بزووتنەوەی بە نیشتمانیکردنی پیشەسازی نەوت و شکەشی ١٣٥٧ چ کاریگەرییەکیان لەسەر بناغەی شکەشی ئەستا هەبووە؟

حەمید تەقوایی: ئەم گەلانکاریانەی کە باست کرد هەمووی سەرهەڵدانی کەمەگە و هاتنی کەمەگە و جەماوەری خەڵک بوو بە خەڵک بە ئەوەی لەو سەردەمەدا بگەن بە داخوازییە حەقەکانیان. ئەم پەشهاتانە لە هووی فەرم و بابەتگەلی تایبەتەوە جیاوازن کە لە هەر قۆناغێکدا باسی لەوە دەکرا، بەڵام لە هووی ئایدیاڵەوە زۆر لە یەکترەوە نزیکن، لە هووی ئاوات و ئارەزووی مرۆڤکانەوە کە مرۆڤ هەیبوو. لە شکەشی دەستووریەوە، کە یەکەمین شکەش بوو کە لە سەردەمی نوێدا لە ئێران هوویدا، دەبینین کە خواستی ئازادی، دادپەروەری، شارستانیەت، هووکردنە زانست و کولتووری مەدەرن، و هزگاربوون لە کەت و بەندەکانی کەمەگەی فیداڵی و هتد ., خواست و ئامانجی جەماوەری خەڵکە. ئەمانە ئەو ئامانجانەن کە بە شێوەیەکی تر لە هاپەینەکانی بیست و سیەکانی سەدەی هابردووەدا باس دەکرێن، ئەو

بزووتنەوەیەی کە بە بزووتنەوەی بە نیشتمانیکردنی پیشەسازی نەوت ناسرا. خواستی ئازادی، خواستی سەربەخۆیی لە دەسەڵاتی کۆلۆنیالیزم و گەیشتن بە کۆمەڵگەیەکی مەدەنی، گەیشتن بە کۆمەڵگایەکی ئازاد و یەکسان، بەشێک بوون لە داواکارییەکانی ئەم بزووتنەوەیە. بەهەمان شێوە لە شەڕی ١٣٥٧ و لە شەڕی ئێستاشدا، وەک دەبینین، بە دروشمی ژن، ژیان، ئازادی، لە ڕاستیدا خەڵک خەریکن هاوار بەهەمان ئێو ئامانجانە دەکەن.

بەڵێ لە ڕووی خواست و ئایدیالی کۆمەڵگاوە دەکرێ بڵێین لە سەد ساڵی ڕابردوودا کۆمەڵگای ئێران بە گەیشتن بە ئازادی، بە گەیشتن بە دادپەروەری، بە گەیشتن بە یەکسانی، بە گەیشتن بە ژیانێکی ئینسانی، بە گەیشتن بە بیستەم بە سەدەی بیست وبیست ویەکەم، چەندین جار ڕاپەڕیووە ، و بەردەوام سەرکوت کراوە.ی، بەردەوام بە شێوازی جیاواز پاشکشەی پێکراوە، و ئێستا کۆمەڵگا هاتۆتە مەیدانێکە بە ئێوەی ئەم ئاڵایە هەڵبدات کە دەتوانین بڵێین لە نەوەکانی ڕابردووەوە بەی ماوەتەوە، دەرک بەو ئاڵایە بکات خواستی درێژخایەن بە ئازادی و خۆشگوزەرانی و یەکسانی. لە ڕاستیدا دەکرێ بڵێین ئێو نەوەی گەنجەی کە ئەمڕۆ، لە ساڵانی هەشتاکانی سەدەی ڕابردووەدا هاتنە سەر شەقامەکان، وەک بزووتنەری شۆڕش و هێزی پشتەوەی شۆڕش، هەروەها ئێو ژنانەی کە لە پێناو مافەکانی خۆیان و لە پێناوی تەواوی کۆمەڵگەدا، لە ڕاستیدا تەنها ئاڵای نەوەی خۆیان هەڵنەکرد، بەڵکو ئاڵای ئێو نەوەشیان هەڵگرتووە کە لە ڕابردووەدا چەندین جار هەستان و سەرکوت کران. بەم مانایە ئەم شۆڕشە خەریکی یەکلاییکردنەوەیەکی مێژووییە و بنەڕەتی! لەگەڵ سەرکوت، لەگەڵ بە مافی، لەگەڵ ئایین، لەگەڵ دیکتاتۆریەت، لەگەڵ هەژاری و لەگەڵ هەموو ئێو ئازارانەی کە هەمیشە کۆمەڵگای ئەمەی زیندانی کردووە،. ئەمجارە هەموو ئومێدەکان لەسەر ئەمەیە و هەموو هەوڵێک دەدەین بە سەرخستنی ئەم شۆڕشە و بەدیهێنانی خواستی لەمێژینەی خەڵکی ئێران.

خەلیل کیوان: ئاماژەت بەوە کرد کە کۆمەڵگا لە ئەزموون و پراکتیکی خەیدا دەگاتە ئێو تێگەیشتنەی کە جگە لە شۆڕش هیچ ڕێگەیەکی تر نییە بە ڕزگاربوون لەو دۆخەی کە هەیە. ئایا خۆئاگایی کۆمەڵگا بە دەستپێکردنی شۆڕش لەخۆیەیان هێز و حزب و بزووتنەوە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان ڕێیان هەیە لە پێکهاتنیدا؟

حەمید تەقوایی: لە پێشهاتە کۆمەڵایەتییەکان سەرتا هیچ شتێک بەسەر دانیشتووەکەدا نایەت. لە کۆمەڵگای ئەمەی ئێراندا بە ڕوونی دەبینین کە گوتار و سیاسەت و چالاکییەکان چ لە ئاستی کۆمەڵایەتی و چ لە ئاستی فراوان و چ لەسەر ئاستی پارتە ئۆپۆزسیۆنەکان لە چەند دەیەی ڕابردووەدا دیار و چالاک بوون و کاریگەریی خۆیان لەسەر

کۆمەڵگا هەبووە .
وەک باس کرا، لایەن و هێزەکان پرسی چاکسازییان وروژاند، ئەو ئارگیومێنتە کە پێویستە سیستەمەکە بمێنێتەوە بەڵام گەندەڵی و بێکاری تێدا بکرێت. هەندێک کەس پرسی گەندەڵی دەسەڵات و گەندەڵکاریان لە سەرەوە وروژاند، پارتەکانی وەک حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری هەر لە سەرەتاوە دژایەتی چارەسەر شۆڕش و ئۆمێدی خەڵک دەبێ بەینێ سەر شەقام و بە دەسەڵاتی خۆمان و بە ئازادی دژەکۆ بگەیەن، خۆشگوزەرانی، یەکسانی و بە گەیشتن بە ئارەزووە مرۆییەکانمان. ئەو لایەنانە بە سیاسەت و ئاراستەی جیاواز کاریان دەکرد، گوتاریان لە کۆمەڵگادا بەرەوپێشبردن و ڕەکخستن و پێکهێنا و چێندین چالاکییان لە سۆشیال میدیا و میدیای تەلەفزیۆنی مانگی دەستکرد و هەروەها لەسەر ئاستی شەقام و مەیدانی ئەنجامدا. وە ئۆمێدش ئەو شۆڕشە جەماوەرییەی کە دەستی پێکردووە، ئەوە دەردەخات کە کۆمەڵگا بە ئاراستەی کام سیاسەت و لە ئەنجامی چ جۆرە چالاکییەکدا گەیشتووەتە ئەم خاڵە.
ئەوەندەی پەیوەندی بە حیزبی ئۆمەوە هەیە، ئەم چالاکییانە لە ماوەی دەیان ساڵ چالاکی، و شۆڕش و هەڵمەتی مەیدانی لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات دژ بە کۆماری ئیسلامی و بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی و لە بەرگریکردن لە بژێوی.و کەرامەت، لەدژی دزی و گەندەڵی و ستەم و هەر جۆرە جیاکاری و نایەکسانی و دژی لەسەدارەدان و بەردبارانکردن و هتد. ئەمانە هەڵگری بنەڕەتییان هەیە لەسەر عەقڵیەتی کۆمەڵگا، لەسەر پێکهێنانی ئەم شۆڕشە لە هووی کۆشی ناڕەزایەتی و ناوەڕۆکی داواکارییەکانی شۆڕش و هۆشیاری و خۆئاگایی و چاوەڕوانییەکانی خەڵک.
با نموونەیەک بهێنمەوە. ئێستا هەڕەشاندنەوەی سزای لەسەدارەدان داواکاری و گوتارێکی گشتییە لە کۆمەڵگای ئێراندا. ئۆمێش لە خۆی هووی نەدا. حیزبێکی وەک ئۆمێد دەمێکە دژی سزای لەسەدارەدان خەباتی کردووە، بانگەشەی کردووە، خەڵکی لە سزای لەسەدارەدان ئاگار کردووە و هتد. ئەم بزووتنەوە بەربڵاوە دژ بە سزای لەسەدارەدان، لە بەرامبەردا ڕەفتارێکی جەوهەری دگمەتیک لە پێکهێنانی ئەم شۆڕشە و چاوەڕوانییەکانی خەڵک لە حکومەتە خوازراوەکەیان. حکومەتێک کە هەر لە یەکەم ڕۆژەوە بە هەر هەکارێک یان بیانوویەک لە سەدارەدان قەدەغە بکات.
یان گریمان مەسەلەی حیجاب. ساڵانێکی زۆرە حیزبی ئۆمێد خەبات و بەدواداچوونێکی فراوانی لە دژی حیجابی زۆرملی ئیسلامی ئەنجامداوە و دەبینین شۆڕش لە سەری حیجابەوە دەست پێدەکات. بەهەمان شێوە شۆڕی ئیسلام و کۆنەپەرستیی ئایینی و بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی و

ئاپارتایدی جندەری کە تەوەری شەشی ئەستایە و تەنانەت ناو و گوتاری شەشی ژنانیش هەمووی بەشکن لە تەماری ئەمە حیزب، کە ئەستا بەتە ئاڵای شەشی ئەستا.
ئەم ئەزمونە ئەوەمان بە دەردەخات کە چەن چالاکی حزب و هەزە سیاسیەکان کاریگەریان لەسەر بناغەی شەشکان هەیە. ئەم چالاکییانە، بگومان لەسەر ئاستی کەمایەتی، وەک ئاماژەت پێدا، خەیان لە بزووتنەوەکانەدا نیشان دەدەن؛ لە بزووتنەوە کەمایەتییەکان و چالاکوانان لەم بزووتنەوەیانەدا. ووونکردنەوەی ئەمە بە بارودۆخی ئێران ئەوە بووە کە بزووتنەوەی ووخاندن بزووتنەوەیەکی زیندوو و بەهێز لە ئێران و ئەمە دەبینین بزووتنەوەی ووخاندن گەڵاوە بە شەش. لە مانگی تیری ١٣٧٨ و لەگەڵ یەکەم ڕاپەڕینی جەماوەری پرسی بزووتنەوەی ووخاندنمان وروژاند و ڕامانگەیاند کە بزووتنەوەیەکی جەماوەری دەستی پێکردووە بە ووخاندنی حکومەت. و لەو کاتەوە تا ئەمە هەموو هەوڵەکانمان بە بەرەوپێشبردنی بزووتنەوەی ووخاندن بە شەشەک ئەنجامدا و ئەمەش دەتوانرێت بەیەن شەشی ئەستا لە ڕاستیدا لە ووی بەردەوامیی بزووتنەوەی ووخاندنەوە پێکهاتووە.
بگومان تەنیا بزووتنەوەی ووخاندن نەبوو کە کاریگەری لەسەر پێکهێنانی شەش هەبوو. ئەمە بزووتنەوەی بنەماڵەدادخوازەکانمان هەیە، بزووتنەوەی دادگاییکردن کە بزووتنەوەیەکی بەهێز و ڕێکی هەبووە لە داشتنی بارودۆخی ئەمەدا، ئەمە بزووتنەوەی کرێکارەیمان هەیە کە مانگرتنە کرێکارییە بەربڵاوەکانی بنەمای شەشی ئەمە بوو، بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی ژنان، دژە بزووتنەوەی ئایینی، بزووتنەوەی دژی هەژاری، بزووتنەوەی بژێوی و کەرامەت و هتد. ئەمانە گوتار و بزووتنەوە بوون کە دەتوانین بەیەن دەیان و سەدان و هەزاران ڕێکخراوی ناحکومی و ڕێکخراو و کەمیتە و دامەزراوە و کەمەڵەی مەدەنیان لە کەمپەینگادا لە قاڵب داوە. هەموو ئەمانە ڕێکەکی کاریگەریان هەبوو لە گەیاندنی کەمپەینگا بەرەو شەش و شایەتحاڵی ئەم شەشە شکەمەندەی ئەمە.
خاڵیل کەیوان: یەکێک لە تێبینییەکان ئەوەیە کە لە شەشی ئەستادا دامەزراوە و چالاکوانان لە هەندێک بواردا ڕێکەکی بەهێزتر لە حزبەکان دەبینن، بە نموونە لە ناڕازایەتییەکانی دەرەوەدا. چەن ئەم دیاردەیە ووون دەکەیتەوە؟
حەمید تەقوایی: ئەمە شتێکی ئاسایی و چاوەڕوانکراوە. شەشەکان، لەوانەش ئەو شەشەی ئەستا کە ئەمە باسی دەکەین، هەما و ووخسار و دەموچاو و دەکرە بەیەن کە مادەی ناڕازایەتی خەی دروست دەکات و دەیباتە پێشەوە و تەنانەت ئەستاش لە دەرەوەی وڵات، بەتایبەتی،

هەروەها لە ناوخۆی وڵاتەکەماندا، دەبینین کە دامەزراوەکان ئەو کەسایەتیانەن کە [illegible]کی گرنگ دەگێڕن. ئەمانە بەزاری ئەو کەسایەتی و دامەزراوانەن کە پەیوەستن بە داخوازییەکانی شۆشی خەڵکەوە، بۆیە ئامانجەکانی شۆش بە دەستەوە دەگرن و بەرگری لە شۆش دەکەن. ئەوەندەی دروشمی خەڵک و داواکاری خەڵک بەرز دەکەنەوە، دەنگ نەبەرزە پیشەوە.

حزبەکان لەسەر ئاستێکی فراوانتر و ستراتیژیتر خەریکی سیاسەتن و دەکرێ بڵێین زیاتر ماکریاڤێلی. واتە ئەوان نێک تەنیا دژ بە کۆماری ئیسلامی، بەڵکو سەبارەت بە سیستەمی جێنشینی کۆماری ئیسلامی و سەبارەت بە هەڵومەرجی داهاتوو و سەبارەت بەو سیاسەت و هۆشوونانەی کە دەبێ لە دوای کۆماری ئیسلامی بگیرێنەبەر، قسە و پلانیان هەیە. بە نمونە حزبی ئێمە دەیەوێت لەسەر بنەمای بەرنامەی دنیایەکی باشتر کۆمارێکی سۆسیالیستی پێکبهێنێت. حزب و هێزەکانی تریش پلانی خۆیان هەیە. بەم مانایە دەتوانم بڵێم کە [illegible]ی حزبەکان نێک تەنیا لە [illegible]وتنی ووخاندنی کۆماری ئیسلامیدا، بەڵکو لە داهاتووی کۆماری ئیسلامیشدا [illegible]کی گرنگە. لە پەسەی ووخاندندا حزبەکان، ئەوەندە [illegible] دەبینن، ئەوەندە لەسەر ووخاندنی حکومەت، شیلگیرانە ئامانجەکانی شۆشیان بچەبوونەوە لەسەر ووخان بەدەستەوە گرتووە

بە بۆچوونی من لە کۆتاییدا [illegible]ی حیزبەکان لە دوای ووخانی کۆماری ئیسلامی یەکلاکەرەوە دەبێت، بەڵام بە ئەوەی ئەو [illegible] ببینن، دەبێ لە ئەمڕۆ ئیعتبار بەدەست بهێنن، دەبێ بیروڕای خۆیان لە ناخی ووخاندنەکەدا بخەنە دەنگ بزووتنەوەی خەڵک و بەتایبەتیش [illegible]خەنەی خەڵک.و ناڕەزایەتی خەڵک لەسەر بنەمایەکی قووڵتر و فراوانتر بەرز بکەنەوە و ئەمەش ئەو شێواز و سیاسەتەیە کە لە ئەدەبیاتی حزبدا پێی دەڵێین "قووڵکردنەوەی(نا)ی خەڵک". حیزبە شۆشگێڕەکان بە حیزبی کۆمەنیستی کرێکارییەوە، ئەوەندەی دەتوانن [illegible]گ و ڕیشەی [illegible]خەنەی خەڵک لە دەخی ئێستا دابڕێژن و مانایەکی فراوانتر و بنەڕەتیتر بە ووخاندن پێشنیار دەکەن و کەمپەگا بەرەو گەڕانکاریی بنەڕەتی و ڕیشەیی دەبەن، ئەوەندەی دەتوانن هەمان پرسەی ووخاندن، متمانەی زیاتر بەدەست دەهێنن و دواتر دوای ووخانی کۆماری ئیسلامی، [illegible]کی یەکلاکەرەوەیان لە دەخەکەدا دەبێت.

خەلیل کێوان: [illegible]ی دامودەزگاکان و چالاکانی کۆمەڵایەتی لە ووخاندن چییە و چ [illegible] و پێگەیەکیان دەبێت لە پێشهاتەکانی دوای ووخان؟ پەیوەندیان لەگەڵ لایەنە سیاسییەکان چۆن دەبێت؟

حەمید تەقوایی: پەموایە بزووتنەوە و دامەزراوە و [illegible]کخراو و کەسایەتییەکانی بزووتنەوە ناڕەزایەتییە جەراوجەرەکان [illegible]کی

یەکلاکەرەوەیان هەبووە لە گەیاندنی کۆمەڵگە بە ئەم دۆخە شڵەژاوییە و لە دەی ئەم شەشەدا جارێکی گرنگ دەگەڕێن. وەک دەبینین بە نموونە شورای هاوکاری جەکخراوە پشتیوانی کانی مامۆستایان، یان شورای جەکخستنی کرێکارانی گرێبەستی نەوت، یان سەندیکای نووسەران، یان کۆمەڵەی بنەماڵەی گیانبەختکردوانی تەقەکردن لە فڕۆکەکان، یان دامەزراوەی دیکە و کەسایەتییە جەراوجەرەکان لەدوان بدەن و ناڕەزایەتی دەربڕن و بانگەواز بکەن. ئەمانە چەندەیەکە لەدەی ناوەزایەتییە کاندا پێکهێنراون و لەنێو خۆیاندا هاتوونەتە پێشەوە و ئاکتیڤیستەکانیان جەکخستووە . دوای ڕووخانی کۆماری ئیسلامی، بە سروشتی ئەمانە لە کاریگەری و داشتنی پێشهاتەکانی دوای ڕووخان، سەنگی یەکسانیان دەبێت. وا بیرناکرێتەوە کە حیزبێک، هێزێک، کەسایەتییەک بە بێ قبووڵکردن و متمانەی بەشێکی بەرچاو لەو هێزسوپاوانە لە بزووتنەوەی کرێکاری، لە بزووتنەوەی دادگاییکردن، لە بزووتنەوەی مامۆستایاندا، بتوانێت سیاسەتی خۆی جێبەجێ بکات، یان جارێکی هەبێت لە حوکمڕانیدا و لە بزووتنەوە جەراوجەرەکاندا کە لە کۆمەڵگادا، دەیبینین کە لۆگۆ خۆیدا هەیە.

دەبینیت شەش دەسەاتی خاک دەهەنێتە سەر شەقام و هەر حزب و ڕووخسار و هێزێکی سیاسیش ئاگەر بیانووێت جارێیان هەبێت لە داشتنی پێشهاتە سیاسییەکانی دوای ڕووخانی کۆماری ئیسلامی، دەبە ئەو دەسەاتیان لەگەڵ خۆیاندا هەبێت . کۆمەڵگا دەبێت متمانە بە هێزە سیاسییەکان بکات و کۆمەڵگا بە شێوە نییە. جگە لەو جەکخراوانەی کە ماوەیەکی زۆر پێش شەش چالاک بوون، جەکخراو و دامەزراوە و کەسایەتی جەراوجەریش لە دەی شەشدا دروست دەبن، جەکخراوی جۆری شورا دروست دەبن و ئەو جەکخراوانە نوێنەرایەتی دەنگی خاک و قسەی خاک دەکەن . هەر هێزێک بیەوێت لە پێشهاتەکانی داهاتوودا جارێی هەبێت، دەبێت پشتیان پێ ببەستێت. ئاگەری ئەوە هەیە زۆرک لەو کەسایەتیانەی لەم بزووتنەوە دەنگە دەرەوە، ئاستەوخۆ ببڕێنە دەسەات و جارێیان لە داشتنی دەسەات و حکومەتی داهاتوودا هەبێت. ئەمش تەواو ئاگەری هەیە. شەش چارەسەر لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت. شەش نەخڕێکی قووڵ بە ئەو دۆخەی کە هەیە، بەتام لە دەی ئەم پرسەی جوخاندنەدا، لەم پرسەی وروژاندنی هەموو شتێکدا، ستوونەکانی سیستەمی ئایندەش دادەمەزرێنێت و لە قاڵب دەدات. یەکێک لە پێکهاتە هەرە گرنگەکانی ئەو بنکە و بناغانەی سیستەمی ئایندە بریتین لە جەکخراو و کەسایەتی و دامەزراوە و کۆمیتە و جەکخراوەکان بە گشتی کە لە دەی شەشدا پێک هاتوون یان پێش شەش لە بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکاندا چالاک بوون. ئەمانە هەمووی

پەروەردە کراون و ئامانجن کە یەکلاکەرەوە دەبن تەنانەت لە چەند دەسەلاتی حزبێک و کام لایەن دەتوانێت چ هەڕەشەیەک بگەیەنێت.
خەلیل کەیوان: ئۆگەر هووخانی بەبێ بەشداری حزب و هێزە هێکخراوەکان ڕابڕایەتی بکرێت، ئەوا چ هەزێک سیستەمی داهاتوو دادەڕێژێت و لەسەر بنەمای چ پلانێک؟ هەڵەی حزبەکان لە داشتنی سیستەمی داهاتوودا چی دەبێت؟
حەمید تەقوایی: یەکەم گریمانەی ئەوە ئەوەیە کە کەماری ئیسلامی دەوخەنرێت و حیزبەکان هەڵیان نابێت. ئەمە گریمانەیەکی دروست نییە. بە ئۆگەرێکی زۆرەوە، ئەمە هووناداد. ئەستا شکڵ لە سەرتادایە. حیزب و هێزی سیاسی لە دەی ئەم شەشەدا سەرهەڵدەدەن. پەویستە تێبینی ئەوە بکرێت کە قۆناغێک دێت کە جۆرێک لە ئازادیی دیفاکتۆ و پراکتیکی لە کەمپەگادا دروست دەبێت و هەر لەو قۆناغەدا حیزبەکان دەتوانن گۆشە بکەن و کار بکەن. زۆر بەدووری نازانرێت کەماری ئیسلامی بەووخەنرێت و حیزبەکان بەو قۆناغەدا تێنەپەڕیون و هووداوێکی لەو شێوەیە هووی نەداوە.
بەڵام ئۆگەر وا گریمانە بکەین کە ئەمە وابێت، دەبێ ئەو هێزەی کە کەماری ئیسلامی، واتە جەماوەری گەلی هووخاند، لە خوارەوە خەی لە قاڵب دابێت و هێکخراوی دەزیبێتەوە و هێکخراوی پێکهێنابێت و کەسایەتیی هاتبێتە پێشەوە و ناوەوە خەیان لە ئێران و دەرەوەی وڵات چالاک بوون. ئەمانە ئەو بە ناو دە ستکەوت و سەرمایەیەن کە شکڵ دروستی کرد و بردوێتە پێشەوە . لە کۆتاییدا لە هووی داشتنی ئایندە و لە هووی ئەو حکومەتەی کە دەبێ بێت و ئەو سیستەمەی کە دەبێ لە ئێران دابمەزرێت، بە حیزبەکانەوە گرێدراون. دەمەوێت بڵێم لە هەلومەرجی پێش هووخاندا، هێزێک، هووخسارێک، هێکخراوێک دەتوانێت بێتە پێشەوە و دەسەڵات بگرێتە دەست و بە ئامای نەخێر بە کەماری ئیسلامی و بە ئامای بەوخێتەوە دەسەڵاتی وەربگرێت، بەڵام دوای هووخاندن، ئەمە ئیتر بەس نییە. دوای هووخاندن کەمپەگا، سەرنجی لەسەر چۆنیەتیی گەیشتن بە داواکارییەکانمانە، لە هەمان کاتدا، لە خوارەوە لەسەر ئاستی شەقام، خەی لە قاڵب داوە، هێکخراوە، هێکخراوەکانی جۆری شورا و هتد. بە بەدیهێنانی خواست و ئامانجە مرۆییەکانی شکڵ، پەویستە ئەم هێکخراوانە هەڵبکەوێتە لە داشتنی سیستەمی داهاتوودا بگەڕێن.
ئەوەندەی پەیوەندی بە حزبی ئەمەوە هەیە، ئەمە دەماوەت خەک هاستەوخە بەشدار بن لە چارەنووسی خەیان بکەن. زۆرن ئەو هێزانەی کە خەک بە قۆناغی شکڵش قبوڵ دەکەن، دواجار ناچار بوون مل بەو بدەن، بەڵام دوای سەرکەوتن، دەیانەوێت خەک بنەرەوە ماڵەوە و

خەیان دەستوور بنووسن و حکومەتکی کاتی پکبهێنن و هتد. ئەمە بە ئاراستەی پچەوانەدا دەبینن. ئەمە دەبینن لە قۆناغی دوای ڕووخاندا، پێویستە تا دەتوانرێت تیشک بخرێتە سەر ڕەگی خەڵک. حکومەت لەسەر بنەمای ئەو ڕەکخراوانە بێت کە خەڵک لە دەی شەشدا ڕەکیان خستووە، شورا یان ڕەکخراوە جەری شوراکان. حیزبەکان لە ڕەگی ئەم شوایانەوە ڕەگیان هەیە لە دەسەاتدارێتیدا.
لە هەر حاڵەتکدا دەمانەوێت هەر جەرە دەسەاتک لە سەرووی خەڵکەوە و بەسەر سەری خەڵکدا لابببرێت و خەڵک خەی ڕەگی ڕاستەوخەی هەبێت لە دیاریکردنی سیستەمی داهاتوودا. ئەمە ئەو ئامانج و ستراتیژیە کە حزبەکەمان پێیەوی لەدەکات.

٢٣ی نۆڤەمبەری ٢٠٢٢
سوپاس بە ئەمیر تەوکولی بە ئامادەکردنی دەقی سەرەتایی ئەم چاوپکەوتنە.